

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Орієнтовне календарно-тематичне планування

№ з/п	Тема уроку	Дата	Стор.
1	Мова і мовлення. Мова — жива скарбниця історії народу. Державний Гімн України.		
2	Розвиток мови. Старі та нові слова.		
3	Культура мовлення та спілкування.		
4	Текст. Тема, основна думка, заголовок тексту.		
5	Тема, основна думка в текстах — розповідях, описах, міркуваннях.		
6	Засоби зв'язку речень у тексті.		
7	Поділ тексту на частини. План тексту.		
8	Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання запитань і відповідей на задану тему.		
9	Текст-міркування: твердження, докази, висновки.		
10	Удосконалення умінь у складанні текстів-міркувань.		
11	Текст-опис.		
12	Художній і науково-популярний тексти-описи.		
13	Замітка в газету.		
14	Контроль навчальних досягнень учнів.		
15	Речення. Речення за метою висловлювання та інтонацією. Повторення вивченого.		
16	Головні та другорядні члени речення.		
17	Урок розвитку зв'язного мовлення. Твір на основі вражень від екскурсії.		
18	Зв'язок слів у реченні.		
19	Поширення речень словами та словосполученнями.		
20	Однорідні члени речення. Головні та другорядні однорідні члени речення.		
21	Однорідні члени речення. Інтонації перелічування та протиставлення (кома, сполучники).		
22	Складання речень з однорідними членами.		
23	Закріплення знань про однорідні члени речення.		
24	Слово. Значення слова. Повторення й узагальнення вивченого про слово.		
25	Будова слова. Спільнокореневі слова. Форми слова.		
26	Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота з деформованим текстом: переставляння частин текст, додавання кінця.		
27	Контроль навчальних досягнень учнів.		
28	Частини мови. Узагальнення й повторення вивченого.		
29	Іменник. Іменник як частина мови. Повторення вивченого.		
30	Іменники-синоніми, іменники-антоніми, багатозначність іменників.		
31	Рід іменників.		
32	Змінювання іменників за числами.		
33	Відмінювання іменників за відмінками. Початкова форма іменників.		
34	Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота з деформованим текстом (заміна недоречно повторюваних слів).		

35	Контроль навчальних досягнень учнів. Аудіювання.		
36	Відмінювання іменників жіночого і чоловічого роду із закінченнями <i>-а, -я</i> .		
37	Закінчення іменників жіночого роду на <i>-а, -я</i> в родовому відмінку однини.		
38	Закінчення іменників жіночого роду на <i>-а, -я</i> в орудному відмінку однини.		
39	Змінювання іменників чоловічого роду без закінчень в орудному відмінку однини.		
40	Закінчення іменників чоловічого роду на <i>-ар, -яр</i> у родовому й орудному відмінках однини.		
41	Відмінювання іменників чоловічого роду — назв істот у давальному та місцевому відмінках однини.		
42	Відмінювання іменників середнього роду.		
43	Урок розвитку зв'язного мовлення. Переказ тексту з елементами опису.		
44	Зміна приголосних <i>[ɛ], [κ], [x]</i> на <i>[з], [ц], [с]</i> перед закінченням <i>-і</i> в іменниках різного роду.		
45	Закріплення чергування приголосних <i>[ɛ], [κ], [x]</i> на <i>[з], [ц], [с]</i> перед закінченням <i>-і</i> в іменниках різного роду.		
46	Чергування кореневих звуків <i>[o], [e]</i> з <i>[i]</i> в іменниках жіночого та чоловічого роду з основою на приголосний.		
47	Відмінювання іменників у множині.		
48	Закріплення знань правопису відмінкових іменників в однині і множині.		
49	Урок розвитку зв'язного мовлення. Детальний переказ тексту з творчим завданням.		
50	Контроль навчальних досягнень учнів.		
51	Прикметник як частина мови. Роль прикметників у мовленні.		
52	Прикметники-антоніми, прикметники-синоніми. Уживання прикметників у прямому та переносному значеннях.		
53	Уживання прикметників у художніх і науково-популярних текстах.		
54	Змінювання прикметників за родами й числами в сполученні з іменниками.		
55	Відмінювання прикметників у сполученні з іменниками в однині та множині. Відмінкові закінчення прикметників з основою на твердий приголосний.		
56	Відмінювання прикметників з основою на м'який приголосний в однині та множині.		
57	Контроль навчальних досягнень учнів. Списування. Визначення відмінків прикметників за відмінками іменників.		
58	Детальний переказ тексту за колективно складеним планом.		
59	Уживання знака м'якшення перед закінченням іменників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини.		
60	Закріплення знань у вживанні прикметників у різних відмінках.		
61	Вимова та написання закінчення <i>-ій</i> у прикметниках жіночого роду в давальному і місцевому відмінках.		
62	Вимова й написання найуживаніших прикметників на <i>-ський-, -цький-, -зький-</i> .		
63	Контроль навчальних досягнень учнів. Диктант.		
64	Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання новорічних та різдвяних привітань.		

МОВА І МОВЛЕННЯ

УРОК 1

Дата _____

Клас _____

Тема. Мова — жива скарбниця історії народу. Державний Гімн України.

Мета. Закріпити знання про мову як найважливіший засіб спілкування; зосередити увагу учнів на необхідності вивчення рідної мови; навчити дітей диференціювати зміст термінів «мова» і «мовлення»; виховувати інтерес до мови як до неоціненної скарбниці знань, повагу до державних символів.

Обладнання: аудіозапис Гімну України; таблиця «Мова і мовлення», ілюстрації з теми.

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

— Ось і закінчилося літо. Попереду новий навчальний рік. Хочу побажати, щоби він був для вас цікавим, успішним і результативним.

II. Ознайомлення з новим підручником «Українська мова» (авт. Захарійчук М.Д., Мовчун А.І.).

1. Робота зі структурою підручника. Пояснення умовних позначень.

2. Робота з текстом Державного Гімну України.

а) Вправа «Доповни текст».

— Прочитайте на дошці запис, доповніть речення словами за змістом.

У кожного народу є своя мова. Вона для нього найдорожча. Найкращою для нас є _____ мова, бо ми _____ і живемо в _____.

Україна — одна з найбільших у Європі держав.

У Карпатах, у містечку Рахів, знаходиться географічний центр Європи.

Здавна слава про Україну ширилася по усьому світі. Багато завойовників хотіли володіти цими землями. Про нелегку долю українського народу, його незламну волю, героїзм, самовідданість, прагнення до свободи і незалежності оспівується в урочистій патріотичній пісні, що ушлявлює державу — Державному Гімні України.

б) Показове читання вчителем тексту Державного Гімну України, аналіз змісту.

в) Слово вчителя.

— Незламність духу українців побачив увесь світ під час Революції гідності (Євромайдану) у 2013–2014 роках, коли у містах і селах усєї України люди постали проти свавілля влади. Революція гідності не тільки сколихнула країну хвилею нечуваного патріотизму, а й показала важливість національної ідеї. Нині саме за неї триває боротьба, і те, наскільки ця боротьба буде успішною, залежить від кожного з нас.

Про Україну, українців та їх прагнення до свободи і незалежності почули люди в усіх країнах світу. Державний Прапор, Державний Герб, Державний Гімн України — символи держави супроводжували українців у найважчі хвилини життя.

г) Слухання Гімну (аудіозапис).

III. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Первинне сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

Як нема без зірок небозводу,
як блакиті без сонця нема,
так і мови нема без народу,
і народу без мови нема.

Володимир Забаштанський

— Сьогодні ми розпочинаємо тему «Мова і мовлення».

а) Колективне опрацювання вправи 2, с. 5. Перевірка виконання письмових завдань.

— Якими мовами розмовляють різні народи світу? Усно доповніть речення.

Українець — українською, росіянин — _____, білорус — _____,
чех — _____, німець — _____, японець — _____, китаєць
— _____, грузин — _____, португалець — _____.

б) Поміркуємо разом!

— Почитайте текст вправи 3, с. 5.

— Для чого людям потрібна мова?

— Чому мову називають одним із найкоштовніших скарбів народу?

— Як людина пізнає багатство мови?

в) Графічне пояснення термінів за допомогою креслення кілець.

— Діти, уявіть собі дивовижний океан, що складається із безлічі слів, які існують від часу створення нашої мови до сьогоднішніх днів. Це — мова. Але жодна людина не здатна ними оволодіти. Чому? Давайте разом поміркуємо.

МОВА

г) Логічне завдання. З'єднайте стрілочками.

Орієнтовний словниковий запас дітей
знає 5-10 простих слів
близько 300 слів
майже 500 слів
близько тисячі слів
1,5 — 2 тисяч слів
до 5 тисяч слів
від 4 до 7 тисяч слів

Вік дитини
7 років
5 років
1 рік
2 роки
3 роки
4 роки
6 років

— Звичайно ви, учні 4 класу, знаєте більше, ніж першокласники. Ваші батьки знають більше від вас, учені-лінгвісти — ще більше, але усіх слів усе ж ніхто не знає.

МОВА

МОВЛЕННЯ

IV. Осмислення знань.

— Розвиток мовлення часто залежить від сім'ї, умов проживання, навчання, виховання.

Робота з фотоілюстраціями.

— Розгляньте зображення.

Поміркуйте, у якій сім'ї в дитини буде краще розвиватися мовлення. Доведіть.

— Хто із дітей, на вашу думку, буде мати більший словниковий запас слів? Обґрунтуйте відповідь.

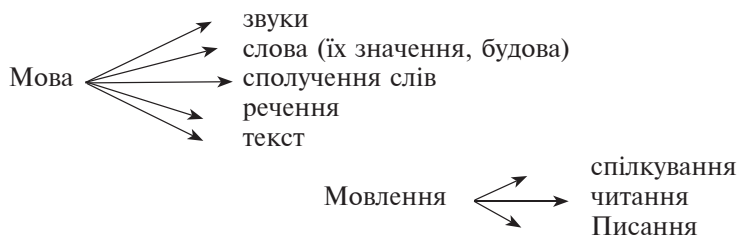

— Яке із оточень є хорошим для розвитку мовлення дитини?

V. Закріплення знань.

1. Робота з таблицею «Мова і мовлення».

— Мова підкоряється нормі (закону), яка формується спеціалістами-мовознавцями і зберігається у вигляді словників. Мовлення також підкоряється нормі літературної мови, однак порушення норми є, оскільки мовлення, на відміну від мови, — індивідуальне.

2. Гра «Будь уважним».

— Мовлення буває усним (слухаємо і говоримо) і писемним (пишемо і читаємо).

Якщо я назву усне мовлення — плесніть у долоні.

Розмова по телефону, лист, sms, розповідь вчителя, текст у книжці, телеграма.

3. Робота з фотоілюстраціями.

— Розгляньте зображення. Спробуйте розмістити їх у хронологічній послідовності.

4. Слово вчителя.

— Рідну мову ми чуємо з перших хвилин свого життя. З нею ми народжуємося, вона супроводжує нас усе життя.

До рідного слова торкаюся душею,
боюся очорнити чи зрадить його.

З цих слів наша мова, пишаємось нею —
це музика й пісня народу мого.

У шелесті трав, у цвітінні калини
я чую цю мову у сні й наяву.

Вона в моїм серці, — це вся Україна,
я дихаю нею, я нею живу!

Віктор Геращенко

5. Самостійна робота учнів. Письмове виконання завдань вправи 3, с. 6.

VI. Домашнє завдання.

Вправа 4, с. 6. (Див. інформацію для вчителя.)

VII. Підсумок уроку.

- На які два види поділяється мовлення?
- Яке із двох понять «мова» і «мовлення» ширше?
- Як ви можете розвивати своє мовлення?
- Яку роль відіграє мова у навчанні, праці?
- Яке значення має мова у житті народу?
- Поміркуйте, який вид мовлення ви використовуєте, коли молитесь чи читаєте мовчки. (*Внутрішнє усне мовлення.*)

Додатковий матеріал для індивідуальної роботи з учнями.

Робота в парах.

Картка 1.

- Складіть речення. Як ви розумієте слово «скарбниця»? жива, скарбниця, мова —, народу.
(*Мова — жива скарбниця народу.*)

Картка 2.

- «Розшифруйте» речення, поясніть його зміст.
оотЗло бувадоють із млезі, а знання — з никжок.
(*Золото добувають із землі, а знання — з книжок.*)

Картка 3.

- Впорядкуйте слова. Як ви розумієте зміст речення?
це, віконце, мова —, яке, через, бачить, світ, людина.
(*Мова — це віконце, через яке людина бачить світ.*)

Інформація для вчителя.

1. Словник української мови дає таке визначення: «Спілкування — це процес взаємодії між людьми, в якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, умінням і навичками, результатами праці».

Жодна людина не існує сама по собі. Кожен із нас може жити лише серед людей і зв'язаний з ними безліччю найрізноманітніших стосунків.

Якщо людину позбавити на тривалий час можливості спілкування з собі подібними, можуть втратити набуті ними раніше людські якості. Наприклад, боцман А. Селькірк — прототип Робінзона Крузо, який чотири роки прожив самотньо на безлюдному острові, не лише розучився розмовляти, а й втратив здатність правильно розуміти, що з ним відбувається.

Якби з народження людина була позбавлена можливості спілкуватися з людьми, вона ніколи не стала би цивілізованим, культурно і морально розвиненим громадянином, була би до кінця життя приреченою залишатися напівтвариною, і лише зовні, нагадувала б людину. Це в мультфільмах та казках (про Мауглі) ми бачимо, що людина серед тварин уміла розмовляти людською мовою.

Кожній людині тією чи іншою мірою властива потреба у спілкуванні. З одного боку, це потреба в нових враженнях, почуттях, знаннях. З іншого — це потреба поділитися з кимсь власними переживаннями і думками. Саме через спілкування відбувається навчання і виховання людини, засвоєння нею різних форм соціального досвіду. Водночас саме у спілкуванні проявляють себе і розкриваються різноманітні риси і властивості людини, її внутрішній світ, який стає доступним для інших.

У Біблії записано: «Спочатку було слово». Ніщо не має такої ваги, як Слово.

Слова, слова... Вони в собі всі різні:
тривожні й тихі, радісні й сумні;
є терпеливі, є жорстокі й грізні,
лукаві й чесні, мудрі і смішні...

Не грайся словом, є святі слова,
що матері з доріг вертають сина.
Спіши до неї, доки ще жива,
допоки розум і допоки сила.

М. Ткач

— Що таке усне мовлення? (Це форма безпосереднього спілкування між двома або кількома особами, розповідь однієї людини, промова на зборах, по радіо, телебаченню...)

— Як оволодіти усним мовленням? (Усним мовленням володіє той, хто вміє говорити, знає мову. У кожної людини її власне мовлення індивідуально забарвлене, тому ми часто впізнаємо ту чи іншу людину за її умінням довести інформацію до співбесідників. Слухаючи мовлення, ми можемо визначити хто вона за професією, який словниковий запас, чи читає книжки. Мовлення дає можливість відрізнити вчену людину від неука.)

— Які вимоги до усного мовлення? (Усне мовлення має бути правильним, виразним, зрозумілим для слухачів, без «слів-паразитів».)

— Чим ще користуються люди під час усного мовлення? (Жестами, мімікою, положенням тіла, дотиком, інтонацією, гучністю, темпом, тембром, тональністю, а також вкрапленням у голосі — сміхом, плачем, покашлюванням, паузами, дикцією тощо.) Навіть при значних зусиллях і не зважаючи на наполегливі тренування людині не вдається цілковито контролювати свою поведінку. Наприклад, у скрутній ситуації у людини пітніє чоло, червоніє обличчя, тремтять руки, розширюються зіниці, бігає погляд, тощо.

Писемне мовлення виникло у зв'язку з потребою зберегти інформацію, передати її у просторі і часі. Сучасній людині воно допомагає пізнати далеке минуле, зберегти і передавати свої знання майбутнім поколінням.

Писемне мовлення спирається на усне і є вторинним. У писемному мовленні точніший добір лексики. Одиницею писемного мовлення є текст.

Писемне мовлення передається не лише словами й літерами, а й графічними знаками, схемами, таблицями, малюнками тощо.

2. За офіційними джерелами, Рахів заснований у 1447 р. на перехресті шляхів з Галичини і Буковини до Румунії і Угорщини. За 12 км від Рахова, біля села Ділове, на узбіччі автотраси стоїть старий геодезичний знак і сучасна стела.

На знакові латинський напис: «Locus Perennis Diligentissime cum libella librationis quae est in Austria et Hungaria confectacum mensura gradum meridionalium et paralleloumierum Europeum. MD CCC LXXXVII». («Постійне, точне, одвічне місце. Дуже точно, із спеціальним апаратом, виготовленим в Австро-Угорщині, за шкалою меридіанів і паралелей, встановлено — Центр Європи. 1887».) Саме в цій точці перетинаються лінії між Лісабоном і Уралом, землею Франца-Йосипа і Босфором. До Києва звідси 700 км, до Будапешта — 510, до Праги — 900, до Відня — 750.

3. Революція гідності — національно-патріотичні, протестні акції в Україні, передусім, проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення, а також на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України.

Протести розпочалися 21 листопада 2013 року як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і значно поширилися після силового розгону демонстрації в Києві вночі 30 листопада. У рамках поняття протестів кінця 2013 року відбувалися зокрема мітинги, демонстрації, студентські страйки.

УРОК 2

Дата _____

Клас _____

Тема. Розвиток мови. Старі та нові слова.

Мета. Продовжити роботу з формування поняття про мову, її важливу роль у житті людини, учити працювати з тлумачним словником; розвивати мовлення, спостережливість учнів, інтерес до вивчення мови; сприяти розвитку правильної вимови слів, уміння «зазирнути» у слово.

Обладнання: тлумачний словник, фото княгині Ольги, зображення телескопа та марсохода, планет сонячної системи.

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

1. Читання записаних учнями віршів про мову.

2. Підготувати відповіді на запитання.

- Якими словами автор підкреслює свою любов до рідної мови?
- Поясніть як ви розумієте слово «держава».
- Чи погоджуєтеся ви з думкою, що для усіх людей планети найкращою є українська мова?
- Чи потрібно поважати інші мови?

II. Первинне сприйняття та усвідомлення нового матеріалу.

1. Слово учителя.

— Як ви розумієте вислів: «Скільки ти мов знаєш — стільки разів ти людина»?

Людина може знати дві, три, навіть десять мов, вільно спілкуватися ними. І це допомагає їй у спілкуванні з іншими людьми. Адже кожному на цій землі буде приємно почути звертання рідною мовою, тому що це виявлення поваги до людини, її національної культури, її гідності. І жителі кожної країни знають і поважають свою мову, плачуть її. Тому, приїжджаючи в іншу країну, ми намагаємося вивчити хоча б два слова тією мовою, якою там говорять.

2. Самостійна робота учнів із підручником за вправою 5, с. 6 (*читання та переказ тексту*).

Коли якийсь слово вам незрозуміле, на допомогу прийде тлумачний словник. У ньому пояснюється значення багатьох слів, наводяться приклади їхнього вживання. Давайте спробуємо попрацювати з ним і відшукати деякі слова, наприклад, *аеродром*.

3. Робота з тлумачним словником.

Аеродром, також *летовище* — комплекс спеціально підготовлених земельних ділянок, споруд і обладнання, що забезпечують зліт, посадку, розміщення і обслуговування літаків.

Космос — Всесвіт як єдине ціле. Поняття походить зі стародавньої Греції, де слово *Космос* вживалося на позначення встановленого Богом (Богами, Божеством) всесвітнього Ладу, Порядку на протигагу Хаосу — всесвітньому Безладу. У загальному значенні Космос — це надскупчення галактик, які розкидані у просторі та у часі на величезній відстані.

Космодром — територія, на якій розміщується комплекс споруд, призначений для запуску космічних апаратів у космос. Назва створена за аналогією з аеродромом для літаків. Зазвичай, космодроми займають велику площу і розташовані на віддалі від густонаселених місць, щоб при падінні ступенів ракет-носіїв не завдати пошкоджень населеним пунктам або сусіднім стартовим майданчикам.

Буква до букви — слово вродилось,
заусміхалось, заколосилось,
серце зраділо слову, як брату,
слово — це щастя, слово — це свято.

Слово до слова — думка вродилась,
з уст, ніби пісня, широ полилась.
Ніжна, красива, мудра, крилата,
думка — це радість, думка — це свято.
Вчимося, друзі, слово любити.
Слово до слова — й думка сповита.
Люди без думки — птиці безкрилі,
з думкою люди мудрі й щасливі.

Л. Лужецька

III. Закріплення та систематизація знань.

1. Робота над вправою 6, с. 7 (завдання 1).

— Знаючи мову, можна простежити не тільки її історію, а й історію усього народу. Саме у мові людина знаходить своє коріння, розуміє, що вона є лише часточкою великого цілого. Тому необхідно плекати і берегти рідну мову, щоб не губилися корені, щоб люди не забували свого минулого і намагалися передати нащадкам у спадок свою велику любов до рідної землі.

2. Робота над новими словами (вправа 6, с. 8 (завдання 2)).

а) *Марсохід* — «той, що ходить по Марсі».

Марсохід — космічний апарат, планетохід призначений для дослідження планети Марс. За весь час досліджень Марса на поверхні працювали чотири марсоходи, двоє з них працюють станом на кінець 2012 року. Усі вони керуються дистанційно командами із Землі і передали дослідникам різну інформацію.

Будь кмітливим!

— Поясніть значення слова «місяцехід».

(*Космічний апарат, планетохід, призначений для дослідження Місяця.*)

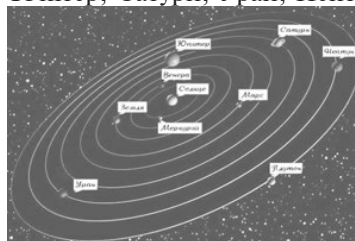
б) *Телескоп* — (від давньогрецької — далеко + дивлюсь) — інструмент, який допомагає спостерігати віддалені предмети.

Гра «Будь уважним!».

На дошці записані назви планет. Завдання: розмістити (*записати цифри над словами*) назви планет у алфавітному порядку:

Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун.

Будь кмітливим!

— Поясніть значення слів «планетологія» (*наука, що вивчає планети і супутники*), «планетолог» (*астроном, що вивчає планети; планетознавець*).

3. Робота над старими словами.

а) *Свобода* — вид поселення в Росії, Білорусії та Україні. На момент заснування мешканці отримували звільнення («свободу») від будь-якого державного обов'язку (*трудового, військового*).

б) *Віче* — загальні збори громадян міст Київської Русі для розгляду громадських справ.

4. Диференційовані завдання для самостійної роботи учнів.

- 1) творче завдання (*вправа 5, с. 7*)
- 2) письмове завдання (3) до вправи 6, с. 8.

IV. Інструктаж стосовно домашнього завдання.

- Прочитайте завдання вправи 8.
- У якій послідовності потрібно записувати подані слова?
- Скільки речень потрібно скласти? З якими словами?
- Додаткове завдання для допитливих: довідатися походження слів «республіка», «революція».

V. Підсумок уроку.

- Якими шляхами збагачується мова? (*Запозичення з інших мов, словотворення, у зв'язку із розвитком науки, нових технологій...*)
- Що нового ви довідалися на уроці?
- Що вас найбільше зацікавило?

Інформація для вчителя.

1. Княгиня Ольга правила Київською Руссю з 945 до 962 року після жорстокого вбивства її чоловіка, Великого князя Київського Ігоря. Вона першою з правителів прийняла християнство ще до хрещення Русі її онуком Володимиром.

2. Художня література для школярів про космос:

- Я.К. Голованов «Дорога на космодром»;
- В. Кашенко «Сузір'я драконів»;
- П.О. Клушанцев «Про що розповів телескоп»;
- О.А. Скоролупова «Підкорення космосу»;
- М. Носов «Незнайко на місяці».

Дата _____

Клас _____

УРОК 3

Тема. Культура мовлення та спілкування.

Мета. Актуалізувати отримані знання з мовної культури; ознайомити з основними характеристиками культурного мовлення, виробляти уміння застосовувати їх у житті; розвивати усне мовлення, уміння працювати самостійно й колективно; виховувати культуру мовленнєвого спілкування.

Обладнання: таблиця, індивідуальні картки з приказками і прислів'ями.

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання (вправа 8).

- Прочитати записані нові слова, складені з ними речення.
- Прочитати записані старі слова, складені з ними речення.
- Пояснити значення слів «республіка», «революція». Поділити слова на склади та для переносу.

II. Актуалізація опорних знань та мотивація навчання.

— З індивідуальних карток прочитайте прислів'я та приказки про мову. Як ви їх розумієте?

- Лихо говіркому, та не добре й мовчазному.
- Птицю пізнати по пір'ю, а людину по мові.
- Будь господарем своєму слову.
- Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш.
- Від меча рана загоїться, а від лихого слова — ніколи.
- Від теплого слова і лід розмерзається.
- Де слова з ділом розходяться, там непорядки водяться.
- Краще переконувати словами, як кулаками.
- Не кидай слова на вітер.
- Язык до Києва доведе, а в Києві заблудить.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми уроку.

- Скажіть, яке прислів'я сподобалось вам найбільше. Чому?
- Чи важливо вміти правильно спілкуватись?
- На сьогоднішньому уроці ми будемо навчатися культури мовлення.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Бесіда.

- Що ви розумієте під культурою мовлення? (*Чистота, правильність, виразність, точність.*)
- Про чистоту мови прочитайте у тексті вправи 9, с. 9.

2. Гра «Розвідники».

Учитель зачитує речення, учні повинні відшукати суржик.

- Мама купила своїй донечці красиві носочки. (*Шкарпетки.*)
- Тато попросив сина зібрати і вибросить мусор. (*Викинути сміття.*)
- Бабуся підійшла до телефону, взяла трубку. (*Слухавку.*)

— Альо, драсте! Це квартира Ярмоленків? — Драсте, да. — А можна Даші дати трубку? — Даша зараз занята, подожди одну сікунду. — Харашо. — Альо, привіт! — О, привіт! Як діла? Шо робиш? — Все харашо, урокі вчіла. Ти шо? — Та скучно дома сидить, дак рішила до тебе позвонить. Гулять будеш? — Та не знаю. Може, і получіться. Єслі шо, я тобі звякну. — Харашо. Ну всьо тоді, пока. — Пока.

— Що ви можете сказати про культуру мовлення бабусі й дівчаток?

3. Письмове завдання до вправи 9, с. 9.

4. Культура мовлення і культура спілкування. Вправа 10, с. 9.

5. Робота з таблицею.

Де як прийнято говорити і поводитись	
На урочистій лінійці; зі сцени; відповідаючи на уроці перед класом.	Голосно, виразно, щоб було добре чути в різних кінцях залу, класу.
У громадському транспорті, у фойє театру, кінотеатру, в парку відпочинку, бібліотеці, у весняному лісі тощо.	Напівголосно, щоб було чути тільки співрозмовнику. Не привертати до своїх розмов увагу інших. Не заважати людям, які відпочивають, читають; не полахати пташок, що висиджують у цей час малят.
У залі театру, кінотеатру, в читальному залі, в музеї, на уроці з сусідом по парті.	У разі нагальної потреби — тихо або, навіть, пошепки, щоб не заважати, не відволікати від самостійної роботи, слухання.
На спортивному майданчику, стадіоні, катку, під час ігор на повітрі, змагань, в осінньому та зимовому лісі, на сніговій гірці тощо.	Підвищеним голосом, можна навіть голосно вигукувати, кричати, виражати вголос радість, задоволення, підтримку команді.
У церкві.	Мовчазним уклоном привітайтеся зі знайомими, навіть з особливо близьким не вітайтеся за руку та не заводьте бесіду — будьте скромні. Не цікавтеся та не вглядіться у людей, які навколо вас, а моліться з відвертими почуттями, зосереджуючись на порядку та змісті служби.

V. Закріплення вивченого та систематизація знань.

1. Письмове завдання до вправи 10, с. 10.

2. Робота зі словниковими словами «будь ласка», «до побачення».

Будь ласка — ввічлива форма звертання до кого-небудь з якимсь проханням.

До побачення — На все добре! Бувай здоров! Бувайте здорові! Ідіть здорові! Щасливо! Щасливої дороги! З Богом!

3. Письмове виконання вправи 11, с. 10.

4. Робота в зошитах з друкованою основою.

VI. Підсумок уроку.

— Прочитайте уривок вірша М. Рильського (запис на дошці). Як ви розумієте виділені словосполучення?

Як парость виноградної лози **плекайте мову**.

Пильно й ненастанно **політь бур'ян**.

Чистіша від сльози вона хай буде.

— Як берегти і примножувати багатство рідної мови?

— Як зробити своє мовлення культурним?